Založení Řádu německých rytířů v r.1190 v Akonu (Palestina) námořníky a kupci z Brém a Lubecku při III.křížové výpravě, jako špitální bratrstvo.

Dne 15. dubna 1204 potvrdil papež Innocenc IV. Řádu německých rytířů majetek v Opavě, získaný od Přemysla Otakara I. a jeho bratra markraběte Vladislava Jindřicha. 11. dubna 1207 potvrdil další majetky v okolí Prahy a Mělníka. V Praze bylo původní centrum vznikající české řádové bailie při kostele sv. Petra na nynějším Novém Městě, ve třicátých letech 13. století bylo přeneseno ke kostelu sv. Benedikta na Starém Městě.

Velkým podporovatelem řádu byl král Václav I., jenž rozmnožil jeho statky dary na Litoměřicku, Humpolecku, v okolí Rakovníka a na Moravě v okolí Znojma. Od tepelského kláštera řád získal roku 1233 Býčkovice. Česká bailie v čele se zemským komturem byla v letech 1232–1233 podřízena pruskému zemskému mistrovi a zajišťovala spojení mezi řádovým centrem v Palestině a nově získanými majetky v Prusku, kde si řád budoval druhé centrum své moci.

Od čtyřicátých let 13. století začíná Řád německých rytířů podporovat v našich zemích i šlechta a měšťané. Král Václav I., potvrdil 19. října 1241 dar paní Domaslavy z Miletína - rozsáhlé statky v okolí Miletína, Hostinného a Sadové. 7. června 1242 potvrdil velmi rozsáhlou nadaci Jana z Polné, která dala podnět ke vzniku rozlehlé a výstavné komendy v Drobovicích u Čáslavi, jež se v druhé polovině 13. a první polovině 14. století stala neoficiálním centrem české bailie místo Prahy. 2. září 1251 jsou uváděny řádový dům a špitál v Hradci Králové. V letech 1252–1261 získal řád z odkazu Fridricha z Chomutova Chomutov, kde zbudoval novou významnou komendu. 1. prosince 1255 potvrdil Vítek z Hradce řádu patronát fary v Jindřichově Hradci s dalším majetkem a právy. Později byl tento dar rozšířen o kapli sv. Diviše a vznikl zde špitál pro 12 nemocných.

Odlišným vývojem prošla řádová komenda V Chebu u tamního farního chrámu sv. Mikuláše a sv. Alžběty, která nepatřila k české řádové bailii, nýbrž k durynské. Spolu se špitálem je připomínána roku 1256. Roku 1258 udělil Konradin Štaufský řádu patronátní právo farního kostela. Severně od tohoto kostela byl zbudován dvůr. Komenda připadla českému státu po získání Chebska Janem Lucemburským roku 1322, ale nadále příslušela k durinské bailii. Kolem roku 1564 představení této bailie a chebští řádoví rytíři přestoupili na luteránství, město koupilo sekularizovanou komendu roku 1608. Od roku 1628 náležela jesuitům, kteří zde po roce 1650 zřídili svou kolej. Po zrušení jesuitského řádu 1773 vznikla na jejím místě kasárna, zničená za druhé světové války.

K velkým podporovatelům Řádu německých rytířů náležel král Přemysl Otakar II., jenž na výpravě proti pohanským Prusům roku 1255 založil město Královec (nynější Kaliningrad). V letech 1267–1268 se spolu s olomouckým biskupem Brunem ze Schaumburgu zabýval plány zřídit v Olomouci arcibiskupství pro christianizaci pohanských kmenů v Pobaltí. Protože byl do roku 1276 pánem i v rakouských zemích, získala česká bailie za jeho vlády statky v Dolním Rakousku. Na provinční kapitule v Hostěradicích 29. prosince 1271 řádový velmistr Anno ze Sangershausenu oddělil od české bailie ves Dürnkrut a připojil ji k řádové bailii rakouské. Takřka symbolicky šlo o místo, kde Přemysl Otakar II. nalezl v roce 1278 svou smrt.

Komenda v Opavě patřila rovněž k významným střediskům Řádu německých rytířů v českých zemích. Její majetek se rozrůstal o dary panovníků, opavského knížete Mikuláše I. (roku 1281 daroval řádu patronátní právo farního kostela v Krnově), příslušníků šlechty a měšťanů. Roku 1257 musel papež Alexander IV. řešit spor řádu s hradišťským klášterem o farní chrám v Neplachovicích, který byl z podnětu hradišťského kláštera dokonce vypleněn. Zvláštností opavské komendy byla absence příslušníků rytířské složky řádu - komtury bývali vesměs opavští faráři - a naproti tomu existence filiálních komturů v Holasovičkách, Neplachovicích. Opavský farní chrám byl během 14. století přestavěn na jednu z nejvýznamnějších památek cihlové gotiky v českých zemích.

Také král Václav II. patřil k podporovatelům Řádu německých rytířů, viděl v něm spojence při svých plánech na získání Polska. Řád německých rytířů si na počátku 14. století po ztrátě majetků v Palestině vybudoval vlastní stát v dobytých územích Pobaltí. 23. května 1300 daroval Václav II. chelmské kapitule, jež byla inkorporována řádu, patronátní právo své kaple na brněnském hradě Špilberku. Po vymření Přemyslovců roku 1306 se vlády v Polsku chopil Piastovec Vladislav Lokýtek. Ze něho vypukla roku 1308 válka s Řádem německých rytířů, trvala do roku 1343.

Český král Jan Lucemburský, jenž chtěl vydobýt zpátky vládu v Polsku, byl tehdy spojencem řádu. Situace se urovnala úmluvami mezi českým státem, Polskem a Uhrami ve Visegrádu roku 1335. Česká bailie byla od roku 1324, kdy hodnost pruského zemského mistra byla spojena s hodností velmistra, podřízena přímo velmistrovi. Řád nabýval dalších příznivců i mezi šlechtou, jejíž příslušníci se stávali jeho členy. Z darů pánů z Lipé vznikla řádová komenda v Moravském Krumlově. S prostředím Řádu německých rytířů je také spojena fresková výzdoba místnosti v nejstarší části zámku v Jindřichově Hradci, datovaná k roku 1338. Představuje cyklus legend ze života sv. Jiří, jednoho z řádových patronů.

Císař Karel IV. navenek řád podporoval, ale fakticky jeho východní politika se dostávala se zájmy řádu do střetů. I on měl zájem na christianizaci Litvy a rozšíření svého vlivu do této země, která ovšem privilegiem císaře Ludvíka Bavora z roku 1337 byla darována řádu. Od roku 1358 vyzýval Řád německých rytířů k zastavení válek s Litvou - marně. Jednotlivé řádové bailie během 14. století nabývaly větší nezávislosti na řádovém centru v Prusku a dokázaly někdy vést i svou vlastní politiku. V české bailii se to projevovalo mimo jiné větším počtem příslušníků řádu z české šlechty, stávali se už i zemskými komtury. Po vzniku pražské univerzity roku 1348 český zemský komtur podporoval z výnosů bailie studenty z pruských zemí na této univerzitě. Vývoj řádu za vlády Karla IV. byl předznamenáním pozdějších událostí v první polovině 15. století.

Nástup vlády Václava IV. roku 1378 zpočátku znamenal dobré vztahy s řádem. Ten byl tehdy v Evropě i v českých zemích na vrcholu své moci a bohatství. Sídlem českého komtura se stala nákladně přebudovaná komenda v Chomutově. Patřily k ní město Chomutov, 31 vesnic a hrady Blatno, vybudovaný během 14. století řádem (býval sídlem filiálního komtura) a Najštejn, koupený roku 1381 od Fricolta z Alamsdorfu. Toto velké panství představovalo pro řád prosperující výrobně ekonomickou jednotku.

Po Chomutově byla druhou nejvýznamnější komendou Řádu německých rytířů komenda ve Slavkově. Patřily k ní město Slavkov s rozvíjející se židovskou obcí, vsi Hodějice, Němčany, Heršpice a Nížkovice. V sousedství Slavkova existovala menší komenda v Křenovicích. Budova komendy ve Slavkově ležela na místě nynějšího severního křídla zámku a představovala čtverhran 26x13m z pískovce a cihel s věžemi v jihovýchodním a severozápadním rohu. Měla dvě patra, byla obklopena hospodářskými budovami a podobala se trochu řádovým hradům v Prusku. Moravský markrabě Jošt, vystupující vůči německým rytířům se střídavými pocity, roku 1397 slavkovskou komendu zabral a vrátil ji řádu po naléhavých urgencích až roku 1408.

Opavská komenda prožívala pod vládou knížete Přemka nepříliš dobré časy. Přemek roku 1391 zbořil budovu komendy, vyhnal její osazenstvo a zabral její majetek. Roku 1394 uzavřel dočasný smír a přispěl darem na vybudování tzv. Švédské kaple, ale brzy znovu zabral většinu majetku komendy. Ze záležitosti se vyvinuly spory, které nebyly uzavřeny ani v období vypuknutí husitských válek. Důležitou úlohu v nich hrál hejtman markraběte Jošta v krnovském knížectví Jan Küchmeister, strýc pozdějšího řádového velmistra Michala Küchmeistera, jenž na Opavsku plnil roli řádového zvěda a vystupoval proti stoupencům moravského markraběte Prokopa.

Poměr k řádu se v českých zemích změnil po vzniku polsko - litevské unie roku 1386. Rytíři z českých zemí přestali jezdit na řádové „rejzy„ na Litvu, v bojích mezi řádem, Polskem a Litvou od konce 14. století pomáhali více Polsku, pro řád se dávali najímat jen jako námezdní žoldnéři. Bitvy u Grunwaldu 15. července 1410 se na polské straně zúčastnili z Opavska Jindřich Košíř z Životic, Petr Břízek z Chuchelné, šlechta z Bobolusk, Petr Řepka z Ketře, Mikuláš Bulač z Kylešovic a další. Tato bitva znamenala kromě velké porážky řádu i zvrat v dějinách české řádové provincie. Řád se v jejím důsledku zadlužil u krále Václava IV. a ten v roce 1411 na úhradu těchto dluhů zabral komendy ve Slavkově, Drobovicích, Řepíně a Chomutově. Již předtím v roce 1403 musel řád zastavit komendu v Miletíně. Tato ztráta velké části řádových statků znamenala citelné oslabení postavení české řádové bailie.

Další ztráty přineslo období husitských válek. Po nich zůstaly komendy řádu prakticky pouze v místech, kam nezasáhli husité, a omezily se většinou jen na patronáty far. Ve válce s Polskem a Řádem německých rytířů v letech 1431–1435, jejíž součástí se staly i spory mezi Polskem a Litvou, využívaly husitských bojovníků obě strany. Poláci roku 1433 najali na tažení do Nové Marky a ke Gdaňsku tábority, vedené Janem Čapkem ze Sán, litevský kníže Zikmund Korybutovič, husitský hejtman, bojoval se svými husitskými druhy po boku litevského velkoknížete Švidrigiella, livonského řádového mistra Franka Kerskorfa a pomocných oddílů Rusů a Tatarů proti Polákům a jejich chráněnci knížeti Zikmundovi Starodubskému 1. září 1435 v bitvě u Wilkomierze (Ukmerge). Zikmund Korybutovič, livonský mistr a další bojovníci zde nalezli svou smrt.

Po husitských válkách se centrem české řádové bailie stala komenda v Opavě. Prameny dokládají, že na rozdíl od většiny ostatních komend žila dál svým běžným životem, v roce 1443 dokonce budovala špitál (nějaký byl v Opavě už předtím). Jinde se patronátní práva řádu nad farními kostely během druhé poloviny 15. století ztrácela. Řád byl citelně postižen důsledky prohrané války s Polskem v letech 1454–1466, při níž ztratil mimo jiné v roce 1457 své dosavadní hlavní sídlo Malbork. Pokusy vymezit mu novou roli v boji s tureckým nebezpečím, ohrožujícím jihovýchod Evropy, docházely uplatnění teprve postupně. Definitivní konec řádového panství v Pobaltí přinesla luteránská reformace. Velmistr Albrecht Hohenzollernský přestoupil roku 1525 na luteránství, zbylá území pod vládou řádu v Prusku sekularizoval a přijal jako své léno. V Livonsku se řád udržel do roku 1561. Také v českých zemích zanikly poslední zbylé komendy v Plzni a Opavě. Tu v roce 1540 koupilo spolu s farním kostelem město Opava a ke kostelu pak dosazovalo luteránské kazatele. Řád německých rytířů udržel svá panství pouze v zemích západní Evropy, jeho hlavním sídlem byl od roku 1525 Mergentheim. Někteří rytíři v Durynsku, Sasku a Utrechtu přijali luteránství a kalvinismus, aniž by provedli sekularizaci statků. Řád byl tedy v druhé polovině 16. století trikonfesní, jeho představitelé museli respektovat zásady náboženské tolerance.

Obrat v situaci řádu přinesl roku 1585 vstup příslušníka vládnoucího císařského rodu Habsburků arcivévody Maxmiliána (1558–1618) mezi členy Řádu německých rytířů. Stal se nejprve koadjutorem velmistra, později sám velmistrem. Jeho plány na získání polské koruny v letech 1587–1588 byly spojeny s plány na obnovu řádového panství v Pobaltí, proto mu řád na to poskytl značné půjčky peněz. Maxmiliánovo tažení do Polska však skončilo porážkou v bitvě u Byczyny 24. ledna 1588. V dalších letech se uplatnil jako vojevůdce v bojích s Turky, většinou neúspěšný. Roku 1606 prosadil reformu řádových statut s důrazem na boj rytířské složky řádu proti Turkům a patřičné vzdělávání kněžské složky. Na úhradu svých závazků z let 1587–1588 odkázal řádu roční plat od svého rodu ve výši 10.000 zlatých rýnských nebo kapitál 200.000 zlatých rýnských.

Porážka českého stavovského povstání v letech 1618–1620 přinesla císaři Ferdinandovi II. možnost jak splatit odkaz arcivévody Maxmiliána Řádu německých rytítřů statky. 17. července 1621 daroval řádu na úhradu odkázaného kapitálu 200.000 zlatých rýnských konfiskované panství Bruntál, patřící předtím uprchlému pánu Janu ml. Bruntálskému z Vrbna. Spolu s tímto panstvím byly převzaty také další statky Jana ml. Bruntálského z Vrbna Hradčánky (Grodczanki - nynější Polsko) a Třebom. 18. ledna 1623 koupil řád od Jana Kobylky z Kobylího panství Sovinec. Obě panství byla v roce 1625 prohlášena za komorní komendu, podléhající přímo velmistrovi. Roku 1634 řád dosáhl po několikaletém jednání restituce majetku komendy v Opavě. Tamní farní chrám od

počátku 17. století děkanský a řádový kněz, dosazovaný jako opavský farář, byl tedy současně opavským děkanem. Panství Bruntál bylo roku 1639 povýšeno na slezský status minor (bylo vyňato z opavského knížectví a podléhalo přímo českému králi).

Řádové statky na přelomu 17. a 18. století na rozdíl od mnoha jiných panství prosperovaly. Po roce 1690 byly pro vyčerpání zásob dřeva přeloženy železárny z Malé Moravky na místo pozdější osady Ludvíkov, pojmenované tak po tehdejším velmistrovi Ludvíku Antonínovi z Falc - Neuburgu, od roku 1703 měly pobočku v Hinnewiederu (nynější část Karlovy Studánky u hotelu Hubertus). Roku 1696 koupil řád od hraběte Františka Josefa z Hodic panství Bouzov a Červená Lhota, roku 1703 získal slezskou komendu Namyslow a roku 1707 koupil od hraběte Jana Václava Gallase statek Dolní Dlouhá Loučka. Při intabulaci svých moravských statků do zemských desek moravských roku 1712 souhlasil řád s podmínkou, že bude za své členy přijímat příslušníky české a moravské šlechty. Toto i další dokumenty vyvracejí pozdější výtku, že řád aktivně podporoval germanizaci.

Od dvacátých let 18. století zachvacovala bohužel i statky Řádu německých rytířů hospodářská krize, projevující se v celém habsburském soustátí. Bruntálský zámek nebyl udržován, zchátral a ve třicátých letech 18. století hrozilo rozpadnutí jeho zdiva. Měl být zbořen a znovu postaven podle návrhů architekta L. Š. Kaltnera, ale tehdejší velmistr Klement August Bavorský, upřednostňující svou rezidenci v Bonnu, neměl pro vzdálený Bruntál pochopení a plány přestavby zamítl. Navíc do vývoje událostí zasáhly války s Pruskem od roku 1740. Klement August Bavorský byl jako bratr bavorského vévody Karla Alberta spojencem pruského krále Bedřich II., řádové statky, ležící na území pod vládou Habsburků, zachovávaly ve všech tehdejších válkách neutralitu. V letech 1747 až 1750 byl zřízen z prostředků řádu kostelík na Uhlířském vrchu u Bruntálu, přestavěný v letech 1755–1758 krnovským architektem J. B. Gansem, který se stal vyhledávaným poutním místem.

Velmistr Karel Alexander Lotrinský, bratr císaře Františka Štěpána Lotrinského (1712–1780, velmistrem od roku 1761), jenž před tím proslul jako neúspěšný vojevůdce ve válkách s Prusy, projevil pro potřeby severomoravských a slezských statků řádu více pochopení. Po skončení válek roku 1763 zahájil hospodářskou obnovu panství a došlo přitom i na zchátralý zámek v Bruntále. Byl důkladně přestavěn v letech 1766 - 1778 podle plánů Františka Alexandra Neumanna, syna bruntálského důchodního. Od sedmdesátých let 18. století začala být využívána lázeňskými hosty kyselka z pramenů u Hinnewiederu, kde pak v první polovině osmdesátých let 18. století řád vybudoval lázně Karlova Studánka.

Od roku 1780 byla hodnost řádového velmistra trvale v rukou některého z příslušníků vládnoucího rodu habsbursko-lotrinského. Jako první to byl nejmladší syn císařovny Marie Terezie Maxmilián František (1756–1801), v mnohém podobný svému bratru Josefu II. Řádová panství se za jeho éry dále rozvíjela a Bruntál se stal proslulým kulturním centrem zejména díky amatérskému divadlu, které tam působilo od roku 1795 a od roku 1798 hrálo přímo v zámku. Roku 1801 vznikla v zámku knihovna. Velmistrem se toho roku stal arcivévoda Karel, proslulý vojevůdce, vítěz nad Napoleonem u Aspern roku 1809 (hodnosti velmistra se vzdal roku 1804). Příslušníci rytířské složky řádu se v řadě případů zúčastnili válek s revoluční Francií a Napoleonem.

Napoleonské války byly pro Řád německých rytířů velmi osudové. Postihly jej mírové smlouvy, uzavřené po porážkách Rakouska v letech 1801 a 1805, nejvíce ovšem válka s Napoleonem v roku 1809. Napoleon tehdy 24. dubna 1809 zrušil všechny řádové statky na území jemu podléhajícího Rýnského spolku, t.j. většiny Německa, včetně dosavadního hlavního sídla Mergentheimu. Řád byl nucen omezit své majetky jen na oblast dědičných zemí pod vládou rodu habsbursko-lotrinského. Jeho sídlo bylo přeneseno do Vídně a osobním sídlem velmistra se stal zámek v Bruntále, kam se ovšem velmistři přestěhovali až po smrti posledního místodržitele Karla Josefa z Bourscheidu roku 1820 a využívali zámku převážně jen jako letního sídla. V souvislosti s reformami řádu v roce 1809 byla také zrušena správa panství na zchátralém hradě Sovinci, přenesena do zámku v Horní Dlouhé Loučce a hrad byl prodán tamní obci a lidem. Zmíněný zámek sloužil za válek v letech 1805 a 1809 jako lazaret pro raněné vojáky.

Novým reformátorem Řádu německých rytířů se stal jeho velmistr arcivévoda Maxmilián Josef (1782–1863), nastoupivší v roce 1835. Reformy zahájil v letech 1839–1840 a jejich výsledkem byla především nová statuta řádu, zdůrazňující oproti dosavadní složce rytířské složku kněžskou a znovuzřízenou větev řádových sester, jakož i činnost pastorační, charitativní a humanitární. Maxmilián Josef koupil roku 1837 zpět pro řád hrad Sovinec a zahájil v padesátých letech 19. století jeho přestavbu na kněžský seminář a klášter redemptoristů. Roku 1837 rovněž rozmnožil řádové statky koupí panství Hrabyně, Štítina a Smolkov. Po vzniku statut z roku 1840 byl zřízen mateřinec sester v Opavě, roku 1843 v Andělské Hoře a roku 1846 v Bruntále. Filiálkou opavského mateřince byl od let 1856–1858 dům sester ve Vrbně. Všude sestry rozvinuly velkou činnost školskou, charitativní a sociální. Roku 1840 byly řádu inkorporovány fary v Opavě, Bruntále, Dlouhé Loučce, Bouzově, Rýžovišti, Staré Rudné a Andělské Hoře. Na sklonku působení velmistra Maxmiliána Josefa byl vybudován v letech 1862–1864 dům sester v Rýžovišti. Maxmilián Josef proslul také jako vynálezce porcelánových mincí a komínových cihel, zhotovil plány pro lodní stroj a řetězový most v Linci, měl zájem o různé technické novinky, pod vlivem popravy své tety královny Marie Antoinetty roku 1793 však zůstal po celý život konzervativcem a absolutistou.

Velmistr arcivévoda Vilém (1827–1894), následovník Maxmiliána Josefa, prozrazoval již svým vzhledem vojáka. Řád za jeho působení spojil své charitativní poslání se službou v armádě - souběžně se vznikem Ženevské konvence roku 1864 a Červeného kříže začal od roku 1865 budovat polní špitály, které se velmi osvědčily již následujícího roku 1866 za války s Pruskem a později za války v Bosně roku 1878. Jeden takový lazaret byl roku 1866 na zámku v Bruntále, pomáhal bez rozdílu raněným Rakušanům i Prusům. Kněžský seminář byl roku 1866 přemístěn ze Sovince do Opavy, místo něho pak byla na hradě v letech 1867–1896 lesnická škola. V Dolní Dlouhé Loučce vznikl roku 1890 dům pro sestry s nemocnicí jako filiálka bruntálského mateřince. S

obdobím Vilémova působení je spjat další rozvoj lázní Karlova Studánka a rozvoj průmyslu na Bruntálsku, hlavně bruntálského pivovaru. Arcivévoda Vilém zemřel roku 1894 tragicky - na následky zranění po pádu s koně.

Arcivévoda Evžen (1863–1954), bratr arcivévody Bedřicha, proslulého "markýze Gera", vstoupil do Řádu německých rytířů po předchozí dráze důstojníka roku 1887 a roku 1894 převzal úřad velmistra. Byl mimořádně vzdělaný (vystudoval soukromě dějiny umění) a bystrý, veřejně činný (předseda Ústřední komise pro ochranu historických památek ve Vídni), svou všestrannou činností v řádu si získal značnou popularitu. Nejvíce proslul jako kulturní mecenáš. Ve spolupráci s mnichovským profesorem Georgem von Hauberisserem (1841–1922), vynikajícím znalcem středověké gotiky, řídil přestavbu hradů Bouzova a Sovince, zámků v Bruntále a Dlouhé Loučce, Hauberisser navrhl také neuskutečněnou regotizaci opavského farního chrámu, atd. Evženova knihovna na bruntálském zámku, která se rozrostla na 23.000 svazků, prozrazuje jeho všestranné zájmy. Evženem jakoby symbolicky končila rytířská éra Řádu německých rytířů.

První světová válka znamenala osudový předěl v životě celého světa a dotkla se takto i Řádu německých rytířů. Velmistr arcivévoda Evžen se zprvu stal protektorem péče o válečné poškozence, v prosinci roku 1914 byl jmenován velitelem 5. armády, bojující na balkánské frontě, po vypuknutí války s Itálií na jaře 1915 převzal velení italské fronty se sídlem v Mariboru a zde působil do ledna 1918. Roku 1916 se stal polním maršálem. Uvažovalo se dokonce, že po svém méně schopném bratru Bedřichovi převezme velení celé armády. Řádové sestry vykonávaly rozsáhlou péči o raněné a nemocné vojáky na různých místech fronty i v zázemí. Řádoví kněží se uplatňovali jako polní kuráti a v zázemí přebírali významná postavení v církevní správě. Mezi nimi začínal nabývat na významu Rýžovišťský rodák Norbert (vlastním jménem Jan) Klein.

První světová válka skončila rozpadem Rakouska - Uherska a většina nástupnických států zaujala nevraživý postoj ke všemu, co jakkoliv souviselo s dosud vládnoucím rodem habsbursko-lotrinským. Týkalo se to i Řádu německých rytířů. Československá republika chtěla konfiskovat 5. března 1919 veškerý majetek řádu na svém území a postavila jej pod nucenou správu. Řád se bránil poukazem, že je duchovní organizací, spjatou s habsbursko-lotrinským rodem pouze osobami svých velmistrů. Velmistr arcivévoda Evžen pro usnadnění situace řádu 22. dubna 1923 abdikoval a řád zvolil 30. dubna 1923 novým velmistrem brněnského biskupa Norberta Kleina. V průběhu roku 1924 byla nucená správa na řádových statcích zrušena a definitivně byla prohlášena za neplatnou smlouvou mezi Československem a Rakouskem ze 7. prosince 1925. Jednání o restituci majetku se však táhlo až do roku 1936. Řádu nebylo vráceno všechno - některé reality podléhaly ustanovením o první pozemkové reformě, zámky ve Štítině a Šmolkově byly v jejím rámci prodány.

Československý stát (1. republika)

Německý řád plnil své poslání v nových podmínkách velmi svědomitě. Poskytovala mu k tomu možnost mimo jiné velká hospodářská krize, zasáhnuvší svět od roku 1929. Tato krize bohužel přivedla Německo k moci, nacistický režim Adolfa Hitlera. Velká část Němců v Československu, nespokojená s vývojem dosavadních vztahů vůči československé vládě, postupně přecházela na pozice podpory Hitlera. Německý řád a jeho členové si dobře byli vědomi skutečnosti, že nacistický režim je zaměřen silně proticírkevně a nacionálně. Výmluvná je finanční půjčka řádu československému státu na budování pohraničních opevnění (bunkrů) po roce 1935. Stát také v letech 1936–1938 jednal s řádem o postoupení pozemků na bývalém panství Hrabyně - Štítina pro účely obrany země. Řád dal k dispozici Československé armádě jako zázemí zámek v Hrabyni a veškeré hájenky nacházející se v pohraničním pásmu. Taktéž Řád bezúplatně přispíval dřevní kulatinou na opevňovací stavby v pohraničí.

Zásadní obrat v celkovém postavení řádu přinesla nová statuta z roku 1929. Zavedla nový název "Německý řád", zcela zrušila rytířskou složku (její členové byli ponecháni na dožití), pojala řád jako sdružení kněží, sester a familiářů, položila zvýšený důraz na funkci pastorační, vzdělávací, humanitární a sociální. Tato reforma řádu byla reakcí na jeho existenci v nových podmínkách moderní společnosti, v níž se dostávaly do popředí problémy humanitární a sociální, naproti tomu ideály středověkého rytířství byly považovány za přežitek a také válka dostávala jiný charakter, než střetnutí rytířských bojovníků, dbajících přitom určitých zásad.

K poměru představitelů řádu k Československu můžeme mnohé zjistit na základě materiálů z politické činnosti synovce velmistra Kleina Roberta Schälzkého, od roku 1936 rovněž velmistra. V letech 1920–1925 byl poslancem parlamentu za německou křesťanskosociální stranu. V praxi vyznával zásady křesťanského socialismu, jemuž je v současné době nejblíže švédský model sociálního státu. Ve svých parlamentních vystoupeních hájil zájmy Němců a proněmecky orientovaných Hlučíňanů stejně jako ostatních lidí postižené sociální problematikou dané doby, některé jeho proslovy mají ovšem obecnější charakter. On i ostatní představitelé řádu nepochybně hledali cestu ke sblížení s novým československým státem při respektování své národnosti. Idea sociálně a národnostně spravedlivého státu je ovšem sbližovala s československým prezidentem T. G. Masarykem.

Nástup nacistů

Teprve rok 1938 přinesl v souvislosti s vyvrcholením kampaně hitlerovského Německa proti Československu také určité zakolísání v postojích příslušníků Německého řádu. Německý řád byl ovšem jeden z prvních, kdo měl možnost z tohoto zakolísání procitnout. Již v 1. listopadu 1938 byl majetek řádu v obsazeném sudetském území kromě far a klášterů sester zabaven a podroben nucené správě - po obsazení zbytku Československa to bylo rozšířeno i na majetky na tomto území. Situaci potvrdil dekret okupační správy z 27. února 1939. Velmistr Schälzky se pak marně domáhal zrušení těchto opatření a obnovy normální

činnosti řádu. V korespondenci s představiteli německého státu poukazoval mimo jiné na obhajobu národních zájmů Němců řádem. Toto dvouznačné tvrzení bylo později proti němu silně zneužito.

Válečné období

Postoj příslušníků Německého řádu za druhé světové války není podnes blíže prozkoumán a ve veřejnosti znám. Lze říci, že většina z nich plně odčinila své chvilkové zakolísání v letech 1938–1939. Člen řádu P. Heribert Kluger (1870–1945) zemřel v koncentračním táboře Dachau, sestra Irmgard v koncentračním táboře Osvětimi. Řadou nacistických vězení prošel P. Walter Horný. Pozoruhodné byly osudy P. Stanislava Dostála, v letech 1945–1948 českého řádového provinciála. Několik členů řádu bylo přímo zapojeno do atentátu na Hitlera v r. 1944, který dopadl neúspěšně, a všichni jeho členové byli popraveni. Velmistr Robert Schälzky žil v internaci v budově řádové komendy v Opavě, hájenky v Podlesí a často byl vyslýchán gestapem. Ostatní řádoví kněží pracovali na farách, sestry dále vykonávaly obětavou službu ve špitálech a nemocnicích. Ve Svitavách dokonce zřídily v roce 1938 další řádový dům s nemocnicí a starobincem.

Nástup komunistů

Po válce se Německý řád snažil o obnovu své činnosti a vrácení konfiskovaného majetku. Narazil však na vlnu vzedmutých protiněmeckých vášní, v jejímž rámci byl obviněn z podpory odsunovaných Němců, germanizace, podpory nacismu a dokonce i "vyvraždění pobaltských Slovanů ve středověku"! 27. února 1946 byl vydán dekret o novém konfiskování jeho majetku ve prospěch československého státu - provedeno 30. srpna 1946. Proti této konfiskaci se Řád ohradil prostřednictvím svých právních zástupců a nejvyšší správní soud v Praze rozhodl 18. prosince 1948 že konfiskace z r. 1946 je zcela neplatná a vlastníkem majetku je nadále Řád z důvodu neplatnosti nacistické konfiskace (dekret č.5). Jelikož však u vlády byli již komunisti k fyzickému vydání majetku, však nedošlo.

Představitelé řádu v čele s velmistrem Schälzkým byli donuceni k emigraci do Rakouska. V Československu zůstali je český člen řádu P. Jindřich Stuchlík, opavský probošt Saidl, provinciál Stanislav Dostál a kněží České národnosti, a řádové sestry. Ty postihla další akce proti církevním organizacím v roce 1950. Sestry ze všech řádových domů byly převezeny do Opavy, odtud pak 3. dubna 1951 do internace v Hradci nad Moravicí. Od roku 1953 vystřídaly různá místa nuceného pobytu s obětavou prací v nemocnicích, naposledy v Chrastavě. P. Jindřich Stuchlík pracoval v civilu jako stavební dělník, a stejně jako ostatní členové byl dlouhodobě vězněn v komunistických kriminálech.

Po roce 1989

Po roce 1989 Řád legalizoval svou činnost v českých zemích. Centrem jeho působení se stává Opava jako sídlo českého provinciála a představené řádových sester. Sídlem familiářů se stal Bruntál. Řád se snaží svou činností naplňovat smysl svého hesla "Léčit a pomáhat".

Jaký je význam a duchovní odkaz Řádu německých rytířů? I on má ve své historii světlá a méně světlá místa, projevující se také v dějinách české řádové provincie. Přesto můžeme říci, že řád díky svým organizátorským a hospodářským schopnostem, sociálnímu cítění velké části svých členů a podpoře kultury a vzdělanosti zanechal v oblastech, kde působil pozoruhodné dědictví.

"Řád se nacházel a působil v německých oblastech a proto také pro německý lid po stránce duchovní, charitativní a sociální jakož i kulturní a vzdělávací pracoval. Přitom také povinnosti vůči příslušníkům ostatních národností nenechával stranou".